

Atatürk Devrimleri

Türk Bağımsızlık Savaşı'nın kazanılmasından sonra Atatürk için önemli konu; Türk toplumunun içinde bulunduğu karanlıktan kurtarmak, ona çağdaş yaşamın yollarını göstermek idi. Onun içindir ki Büyük Adam, 30 Ağustos 1922 Zaferinden hemen sonra: "Millî Mücadele'nin birinci evresi kapandı. Artık ikinci evresi başlıyor!" demişti. Amaç çağdaşlaşmak, en kısa zamanda çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak idi. Toplumunu geri bırakan zincirleri kırmak, onun ilerlemesine set çeken engelleri ortadan kaldırmak gerekiyordu. Atatürkçülüğün ilkeleri bu amaçla ortaya konmuştu. Bu ilkeler ışığında zaman geçirmeksizin atılımlar yapmak, bu atılımları Türk milletinin yaşam biçimi hâline getirmek gerekiyordu. İşte bu büyük işi, Atatürk devrimlerinin uygulanmasıyla başarılabilirdi. Atatürk devrimlerini 1- Siyasal, 2- Toplumsal, 3- Hukusal, 4- Kültürel ve 5- Ekonomik alanlar içinde incelemek onları daha kolay kavramamıza yardım eder. Atatürk ilkelerinden kaynaklanan bu devrimler de, ilkeler gibi aynı amaca yönelik, birbirine bağlı, birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturur.

SİYASAL DEVRİMLER: Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ve kısa süre sonra 20 Ocak 1921 tarihinde millî egemenliğe dayalı yeni anayasanın kabulü, 1 Kasım 1922'de Saltanatın Kaldırılması, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in İlanı, 3 Mart 1924'te Halifeliğin Kaldırılması ve aynı tarihte Şerîye Vekâletinin kaldırılması, Anayasa'da laiklik ilkesinin ışığında bazı değişiklikler yapılması ve nihayet 5 Şubat 1937'de lâiklik ilkesinin Anayasa'da yer alışı Türk devriminin siyasi alanda gerçekleştirdiği başlıca eylemleri oluşturur.

Saltanat'ın Kaldırılması: Osmanlı saltanatı, 1517 yılından itibaren halifelikle de birleşmiş padişahın iradesi artık tamamen teokratik bir nitelik kazanmıştı. Yüzyıllar boyunca süren bu yönetim şekli, millî egemenliği bir kişiye devreden yönetim biçimiydi. I. ve II. Meşrutiyet'te açılan meclisler uzun süre yaşamamış, millet egemenliğini, yine padişah ve halife sıfatını taşıyan kişi elinde tutmuştu. Varlığını korumak için bir anlamda bilgisizlik ve bağınazlığa da beraberinde sürükleyen bu yönetim, son zamanlarda milletimiz için gerçekten en zararlı bir hâle gelmişti. Nihayet, bu yönetimin Millî Mücadele'yi baltalama girişimleri ve sonunda Sevr Antlaşması'nı imzalayarak milleti idama mahkûm ettiği mevcut rejimi memlekete ihanete kadar götürmüştü. Bütün bu olumsuzluklarına karşın Büyük Zafer kazanıldıktan sonra Padişah hükûmetinin zafere ortakmış gibi, İtilaf Devletleri tarafından barış görüşmelerine davet edilmesi, bu rejimin bir an önce kaldırılmasını zorunluluk hâline getirdi. Esasen bütün çağdaş devletler, birey ya da zümre egemenliğine dayanan yönetimlerden kurtularak millî egemenliğe dayalı Cumhuriyet'e gidiyordu. Yeni Türk Devleti'nin de bu yönetimi benimsemesi doğaldı. 1 Kasım 1922 tarihinde Büyük Millet Meclisi, verdiği tarihî kararlarla saltanatla hilâfeti birbirinden ayırarak saltanata son verdi. Saltanatın kaldırılmasıyla; padişahlık rejimi tarihe karışıyor, Türk milletinin yönetimi, hiçbir kayıt ve şart aranmaksızın kendisine bırakılıyordu.

Cumhuriyet'in İlanı: 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmış, yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı kabul edilmişti. İkinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplanmasından 2 ay sonra 13 Ekim 1923'te Ankara Türkiye Devleti'nin Hükûmet Merkezi oldu. Artık mevcut rejimin isminin de bütün açıklığı ile konulması, yeni devletin başkanının seçilmesi gerekiyordu. O güne kadar Devlet Başkanlığı görevi, Türkiye Büyük Millet Başkanı olarak Atatürk tarafından yürütülmüştü. Diğer taraftan bazı yabancı ülkeler de Lozan Antlaşması'nı onay için Türkiye'deki yeni devlet rejiminin daha açık şekilde belirlenmesini istiyorlardı. Bu sıralarda, 27 Ekim 1923'te İcra Vekilleri Heyeti'nin istifası ve Meclis'in güvenini kazanacak bir kabine listesinin oluşturulamaması da bu soruna ivedi bir çözüm gerektirdi. İşte iç ve dış şartların doğurduğu bu gelişmelerin sonucu olarak 29 Ekim 1923 akşamı Cumhuriyet ilan edildi. Bu suretle yeni devletin yönetim biçiminin adı konuluyordu. Cumhuriyet'in ilanı ile "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir" kuralı, artık

devlet yönetiminde, en belirgin şekliyle yerini alıyor; demokrasiye giden yol daha aydınlık olarak çiziliyordu. Atatürk, Cumhuriyet'i ilan ederken demokrasinin bütün kurallarının zamanı geldikçe uygulanması görüşünde idi. Türk milletinin, siyasal haklarını dilediği gibi kullanması, memlekette çoğulcu demokrasinin işlerlik kazanması onun temel amacı idi. Nitekim çok partili döneme geçme ile ilgili Atatürk döneminde yapılan iki büyük deneme, bu hususu göstermektedir. Ancak çağdaşlaşmayı amaçlayan büyük devrimlerin yapıldığı bu dönemde, muhalefet partileri; iyi niyetlerine rağmen, kendilerine katılan gerici çevrelerin etkisiyle cumhuriyet rejimini devirmek isteyen fırsatçıların gizli faaliyet odakları hâline geldi. Bu suretle şartların henüz müsait olmadığı bir dönemde, çok partili rejim, ister istemez bir süre daha ileriye bırakıldı. Bu bakımdan Atatürk dönemini ve bu döneme egemen olan tek parti rejimini; Türkiye'yi çoğulcu demokrasiye ulaştırma yolunda gelecek için engelleri ortadan kaldırmayı amaçlayan, bu nedenle halkın siyasal ve sosyal eğitimine önem veren, bir zaman aralığı olarak yorumlamak gerekir.

Halifeliğin Kaldırılması: Saltanatın kaldırılmasına, Cumhuriyet'in ilanına karşın halifelik, varlığını korumakta devam ediyordu. İstanbul'daki son halife de bu durumdan yararlanarak cumhuriyet rejimi karşısında, ayrı bir kuvvetmiş görüntüsü vermekten çekinmiyor, tantanalı törenler düzenliyor, devlet bütçesinden kendisine ayrılan ödeneği az görüyordu. Hâlbuki büyük özverilerle kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'ni her türlü tehlikeden korumak vazgeçilmez görevdi. Artık halife sorununun da kesin şekilde çözülmesi gerekiyordu. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan bir yasayla hilafet kaldırılarak son halife yurt dışına çıkarıldı. Halifeliğin kaldırılışıyla Türkiye Cumhuriyeti, laiklik yolunda bir büyük adım daha attı, zira millî egemenliğe dayalı bir rejimde, çağdaş ve laik devlete kavramında "halifeli cumhuriyet" söz konusu olamazdı. Anayasa'da, 1928'de yapılan bir değişiklikle "Türkiye Devleti'nin dini, din-i İslâm'dır" maddesinin de kaldırılması, cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin yemin şeklinin yeniden düzenlenmesi, laiklik yolunda aşılacak büyük gelişmeler oldu. Nihayet 5 Şubat 1937'de laiklik, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden biri olarak Anayasa'da yer aldı.

TOPLUMSAL DEVRİMLER: Kadınların toplum hayatına özellikle iş gücüne katılması, onların toplumsal ve siyasal haklarda erkeklerle eşit tutulması, kıyafetin çağdaş şekil alması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, Soyadı Kanunu'nun kabulü, birtakım lakap ve unvanların kaldırılması, uluslararası saat, takvim ve rakamların, ölçü birimlerinin kabulü Türk Devrimi'nin toplumsal alanda başardığı başlıca çağdaş atılımlardır.

Kadın hakları: çağdaş hukuk devleti kurmanın baş koşulu, toplum içinde erkeğe olduğu gibi kadına da sosyal, kültürel ve siyasal haklarını tanımak, bu haklara saygı göstermekti. Çağdaş bir toplum olabilmenin yolu ve yöntemi bu idi. Çünkü kadın hakları bir anlamda insan haklarının da ayrılmaz bir parçası idi. İnsan kavramının kadın ve erkek birlikte oluşturmakta, bu kavrama her iki cins birlikte anlam kazandırmaktaydı. İşte bu anlayışla hareket eden Atatürk Devrimi, Türk kadınına, yüzyıllarca ihmal edilen sosyal ve siyasal haklarını kazandırdı. O "Siyasal ve sosyal hakların kadın tarafından kullanılmasının insanlığın mutluluğu ve saygınlığı açısından gerekli olduğuna inanıyor." "Türk kadınının, dünya kadınlığına elini vererek yine dünyanın barış ve güveni için çalışmasını istiyordu." Teokratik devlet düzeninden lâik devlet düzenine geçiş ve bu düzenin gereklerini benimseme, kadın hakları adını verdiğimiz büyük devrimin başarılmasında da başlıca etken oldu. Bu devrim sayesinde, Türk kadını, birçok ülke kadınından önce sosyal ve siyasal haklarına kavuştu. Türk kadını; hiç de layık olmadığı harem kafeslerinden, bugün bilim, yargıç parlamento kürsünse yükselmişse, şüphesiz yeni bir çağ başlatan Türk Devrimi'ne borçludur. Bu bakımdan Türk kadın haklarının verilmesi, uygar dünya önünde, Atatürk Devrimi'nin kadına verdiği değeri belirleyen büyük çağdaş atılımlar oldu.

Şapka ve kıyafet Devrimi: Çağdaş giyim-kuşam, uygar oluşun en doğal işareti idi. Bu sebeptendir ki Atatürk;

çağdaşlaşma atılımları içinde, şapka ve kıyafet devrimine büyük önem verdi. O zamana kadarki mevcut kıyafetimiz ne millî ne de uygar idi. Hâlbuki fikriyle, düşünüş biçimiyle uygar olmaya karar veren Türk milleti, bunu yaşayışla, dış görünüşüyle de kanıtlamalıydı. Daha önceleri başlık ve kıyafette bazı yenilikler yapılmışsa da, eski ile yeninin bir arada yaşatılması nedeniyle bu atılımlar, gerektiği gibi gerçekleştirilememişti. 1925 yılında gerçekleştirilen şapka ve kıyafet devrimiyle toplumumuz, çağdaş giyim şekline kavuşmuş, yaşam tarzı bakımından uygar milletlerle birlik ve beraberlik içinde olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan şapka ve kıyafet devrimleri, şekilden öze geçen, belirlediği düşünüş biçimi bakımından çağdaş dünyaya açılan, çağdaş düşünce ile bütünleşen büyük ve bilinçli devrimlerdir.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması: Osmanlı döneminde tekkeler, git gide çalışmaksızın tevekkül felsefesini işleyen yerler hâline dönüşmüştü. Hâlbuki insanları daha yaşarken dünyadan uzaklaştırıp onları uhrevi âleme çekmek çağdaş yaşam ile bağdaşmazdı. Çağdaş yaşam, insanları çalışmaya bu çalışmanın ödülünü almaya çağırıyordu. Ayrıca tekke ve zaviyelerin başında bulunanlar genellikle siyasal amaçlarla ve çoğu kez dini, siyasete alet ederek masum vatandaşlara zarar veriyorlardı. Türkiye Cumhuriyeti artık, şeyhler ve müritler memleketi olamazdı. İşte 30 Kasım 1925'te kabul edilen bir yasa ile tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı; türbedarlıklar ile şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik vb birtakım unvanlar kaldırıldı.

Soyadı Kanunu: 1934 yılında çıkarılan "Soyadı Yasası" ile her Türk'ün öz adından başka bir soyadı taşıması ve bu soyadının, isimden sonra kullanılması kabul edildi. Bu suretle her aile reisi, kurduğu aile birliğini belirtmek üzere ortak bir soyadı taşıyacaktı. Soyadı Yasası, toplumdaki isim kargaşalığını önlediği gibi, isimlerin başına takılan bir sürü özentî sıfatları da ortadan kaldırdı. Artık her Türk, mensup olduğu aileye ait bir soyadı taşıyor; kız evlat, evlendiği zaman eşinin soyadını alıyordu. Bu yasanın çıkışından sonra, Türk Devrimi'nin öncüsü Mustafa Kemal'e de yasa ile "Atatürk" soyadı verildi.

Bazı Lâkap ve Unvanların Kaldırılması: 1934 yılında çıkarılan diğer bir yasa ile Efendi, Bey, Paşa, Ağa, Hacı, Hafız, Molla vb. lakap ve unvanlar kaldırılarak vatandaşların resmî işlemlerde sadece isim ve soyadları ile anılması kabul edildi.

Uluslararası Saat, Takvim ve Rakamların Kabulü: uluslar arası saat, takvim ve rakamların kabulü, uygar dünya ile daha kolay bağlantı kurmamızı sağladı. Doğu'da kullanılan takvim, saat ve rakamlar, uygar dünyanın kullandığı takvim, saat ve rakamlar değildi ve uygar dünya ile ilişkilerimizde çeşitli karışıklıklara sebep oluyordu. Bu gerçeği gören Atatürk Devrimi, takvim, saat, rakamlar, uzunluk ve ağırlık birimleri konularında da çağdaş dünyaya uymak bakımından büyük atılımlar yaptı. Hicri ve Rumi takvim yerine miladi takvim esas alındı. Alaturka saat terk edilerek milletlerarası saat sistemi kabul edildi. Arap rakamlarının yerini uluslararası rakamlar aldı. Arşın, endaze, okka, dirhem gibi birimler yerine metrik sistem kabul edildi.

HUKUK ALANINDA DEVRİMLER: Toplumun bugünkü gereksinimleriyle uygunluk göstermeyen eski hukuk anlayışının terki, Mecelle'nin kaldırılarak yerine lâik hukuk sisteminin ve bu sisteme bağlı Medenî Yasa, Borçlar Yasası, Ticaret Yasası, Ceza Yasası gibi çağdaş yasaların uygulamaya konulması, Türk Devrimi'nin hukuk alanında başardığı başlıca devrimleri oluşturur. Atatürk Türk Devrimi'nde hukukun yerini, önemini ve yönünü açık şekilde belirtmiştir. Ona göre, hukukta izleyeceğimiz yol uygarlık yolu olacaktır; Yüzyılın gereklerine, milletin gerçek gereksinimlerine göre yasa yapılacaktır. Çünkü uygar bir devlet makinesi, eski yasalarla işleyemezdi. Osmanlı hukuk sistemi, son yüzyılların yeniliklerle geçen hızlı yürüyüşüne kayıtsız kalmış eski dönemlerin yasalarından kendini sıyıramamıştı. Tanzimat I. ve II. Meşrutiyet gibi büyük devrimler yapılamamasına karşın, hukuk alanında çağa gerektiği şekilde ayak uydurulamamış,

yeni mahkemeler rağmen, şerîye mahkemeleri de varlığını korumuştur. Hukuk alanında bu ikililiği kaldıran sadece ve sadece çağdaş yolu gösteren Atatürk devrimleri oldu. Medenî Yasamız ve diğer yasalarımız, toplum gereksinimlerine en iyi cevap veren, çağdaş düşünüş biçimiyle hazırlanmış, laik yasalardı. Bu nedenle hukuk alanında yapılan yenilikler, Türk Devrimi'nin çağdaş niteliği simgeleyen başlıca atılımlar oldu. Bu yeni yasalar zaman darlığı ve bu alanlarda iyi yetişmiş uzmanlarımızın sınırlılığı sebebiyle değişik ülkelerin kapsamlı yasalarından tercüme edilerek alındı. Zaman içinde bizim hayat tarzımıza uygun hale getirildi.

EĞİTİM, KÜLTÜR VE SANAT ALANLARINDA DEVRİMLER: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonra millî, demokratik ve laik bir eğitim programı çizilerek öğretim birliğinin sağlanması; Üniversite Reformu; Arap harflerinin yerine yeni Türk harflerinin kabulü; dilimizin yabancı sözcüklerden temizlenerek öz benliğine kavuşturulması; tarihimizin yanlış görüşlerden kurtarılarak doğru temeller üzerine oturtulması; Türk milletinin, dünya uygarlık tarihi içindeki yerinin bütün açıklığı ile belirtilmesi; güzel sanatlarda gelişmeler Türk Devrimi'nin kültür alanında gerçekleştirdiği başlıca devrimlerdir.

Öğretim Birliğinin Sağlanması: Yeni Türk Devleti'nin kurulmasından sonra millî, demokratik ve laik bir eğitim programı çizilmesi gerekiyordu. Bu gereksinimi karşılamak üzere 3 Mart 1924 tarihinde "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" (Öğretim Birliği Yasası) çıkarıldı. Yasa'nın gerekçesinde bu hususu belirtmek "Bir milletin bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim, bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise duygu, fikir ve dayanışma birliği amaçlarıyla bağdaşmaz" deniliyordu. On sekizinci yüzyıl ortalarından başlayarak medreseler, Batı'daki kapalı, sadece teokratik öğretim yapan kurumlar hâline gelmişti, zaman zaman bu kurumları düzeltme amacıyla bazı girişimler olmuşsa da yeteri kadar olumlu bir sonuç alınamamıştır. Hâlbuki son yüzyıllarda pozitif bilimlerde olmuştu. Bu dönemde bir yandan Harbiye, Mülkiye, Tıbbiye, kurulurken, öbür yandan medreseler de varlıklarını korumuşlardı. Bu ikilik Öğretim Birliği Yasası'nın kabul tarihi olan 3 Mart 1924 tarihine kadar sürdü. Bu yasa ile öğretimde birlik esas alınarak Türkiye'deki bütün öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı; medreseler kapatıldı, yerlerini çağdaş, millî ve laik eğitim yapan cumhuriyet okulları aldı. Amaç, öğrenim çağındaki Türk çocuklarına aynı eğitimi uygulamak; onları özgür düşünceli, çağdaş vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Türkiye'deki yabancı okullar da; devlet denetimi altına alınarak bunların millî kültürü zedeleyici, millî duyguları gevşetici eğitim yapmalarına imkân verilmedi. İlköğretimin ise Türk okullarında yapılması yasa hükmü hâline getirildi. İlk ve ortaöğretimdeki bu yeniliklerin yanı sıra yükseköğretimde de büyük atılımlar oldu. 1933 yılında gerçekleştirilen Üniversite Reformu ile millî ve çağdaş Türk üniversitesinin temelleri atıldı. Bu suretle üniversiteye yeni bir düşünce biçimi, dinamik bir yapı kazandırıldı.

Yeni Türk Harflerinin Kabulü: Türk dili, kendine özgü bir alfabe yazı ile ifade edilmesi gerekirken yüzyıllar boyunca Arap alfabesi ile yazılmıştı; hâlbuki bu alfabe, Türk dilinin zenginliğini, genişliğini ifadeden uzaktı. Bu ihmal sebebiyledir ki Türkçe, kendi kuralları ile yazılan ve söylenen bir dil olmaktan çıkmış; Arap ve Fars dil kurallarının etkisi altına girmişti. İşte yeni Türk harflerinin kabulü, yazıda da millî benliğimize dönüş bakımından büyük bir devrim oldu.

Dil Devrimi: Atatürk Türk diline büyük önem veriyordu; Çünkü dil, millî kültürün ifade aracı, millî birliğin en sağlam dayanağı idi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk dili saray çevresinin ve onlara yakın aydınların çokça kullandıkları Arap ve Fars kelimeleriyle nerdeyse benliğini kaybederek karmaşık bir dil hâline gelmişti. Bu dile tekrar öz benliğini kazandırmak, onu yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak gerekiyordu. Bu amaçla Türk Dil Kurumu kurularak bilimsel çalışmalar yapıldı. Yeni Türk harflerinin kabulü ve dil devrimi, okuma yazma oranının zamanda yükselmesinde büyük rol oynadı. Yine bu devrimler, sebebiyle millî kültürümüze dönüş ve bu kültürün gelişmesi

açısından da büyük atılımlar oldu.

Millî Tarih Anlayışı ve Türk Tarih Tezi: Atatürk'ten önce Türk tarihi, ya bir hanedanın tarihi olarak ele alınıyor, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlatılıyordu ya da İslâm tarihi içinde eritiliyor, Türklerin bu tarih içinde oynadıkları rol de ümmet anlayışı nedeniyle yeterince belirtilmiyordu. Türklerin Osmanlılardan, hele İslâmlığı kabulden önceki tarihleri, bu dönemdeki zengin kültür ve edebiyatları göz ardı ediliyordu. Oysaki Türk tarihini doğru temelleri üzerine kurmak, onun Orta Asya'dan başlayan gerçek seyir ve gelişim yollarını incelemek, bu yol üzerinde Türklerin dünya tarihindeki rollerini, uygarlık zincirindeki yerlerini belirtmek gerekiyordu. Bu bilimsel işi başarmak şerefi de Türk Devrimi'ne düştü. Bu amaçla Türk Tarih Kurumu kurularak Türk tarihi üzerinde geniş araştırmalar yapıldı. Türk tarih tezi, alışlagelen ümmet tarihi yerine, Türk'ü esas unsur kabul eden millet tarihi üzerine oturtulmuştu. 1930 yılından itibaren geliştirilen bu tez, o yıllar Türkiye'sinde önemli bilimsel çalışmalara yol açtı. 1932 ve 1937 yıllarında toplanan Birinci ve İkinci Türk Tarih Kongreleri'nde yabancı bilim adamlarının da katılımıyla büyük ölçüde tartışmalar yapılarak gerçekler ortaya konmaya çalışıldı. Türk tarih tezine göre Anadolu'nun tarih öncesi ilk halkının kökleri Orta Asya'da idi. Bugünkü Türk milleti, tarih öncesi dönemlerde Orta Asya'da büyük bir uygarlık yarattıktan sonra, coğrafi zorunlulukların doğurduğu göçler sebebiyle Mezopotamya'ya, Anadolu'ya, Mısır'a ve Avrupa'ya yayılmış, buralarda yeni uygarlık aşamalarına sahne olmuştu. Bu bakımdan Türklerin anayurdu olan Orta Asya, insanlık tarihinde bir uygarlık beşiği olma özelliğini taşıyordu; çünkü kendisinden sonraki uygarlıklarda, az veya çok onun izlerini görmemek, onun etkilerini sezmek mümkün değildi. Güzel Sanatlarda Gelişmeler: Cumhuriyet döneminde güzel sanatlara da büyük önem verildi. Atatürk'e göre: "Güzel sanatlarda başarı, bütün devrimlerin başarılı olduğunun en kesin kanıtı idi." Bu görüştedir ki başta musiki, resim, heykeltıraşlık ve mimari olmak üzere her çeşit sanat dalında çağdaş anlamda büyük ilerlemeler oldu. Ankara'da Devlet Konservatuvarı açılarak müzik, tiyatro, opera ve bale dallarında öğretime başlandı.

EKONOMİK DEVRİMLER: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra çağdaş uygarlığa erişme yolunda gerçekleştirilmesi gereken eylemlerden biri de ekonomik kalkınma idi. Bu bakımdan cumhuriyet yönetiminin devraldığı fakir ekonomi mirası üzerinde, Türk milletine yeni bir yaşam vermek üzere yapılan girişimler, millî ekonomi ile ilgili yasa ve kararlar, kamu yararını gözeterek büyük yatırımlar, kurulan büyük tesisler Türk Devrimi'nin ekonomik alanda gerçekleştirdiği başlıca büyük işler oldu. Türk Devrimi'nin ekonomi politikası da diğer alanlardaki politikalar gibi; bir doktrinden değil, doğrudan doğruya memleket gerçeklerinden, milletin gereksinimlerinden kaynaklanıyordu. Atatürk bu hususu ifade ederken: "Özellikle ekonomik faaliyeti dayandıracığımız esaslar, her türlü bilgiyle beraber, doğrudan doğruya memleketimiz topraklarını koklayarak ve bu topraklarda bizzat çalışan insanların sözlerini işiterek belirlenecektir.. Sanayi ve ticaretimiz için de aynı düşünüş egemen olacaktır." diyordu. 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması, yeni Türk Devleti için başlı başına bir devrimdi. Kapitülasyonlar yıllarca ekonomik gelişmeyi baskı bir denetim altına almış, yabancı çıkarlarını ön plânda tutarak millî ekonominin aleyhine, milleti ve devleti durmaksızın sömürmüştü. Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmaları da, bağımsızlığımıza zarar verecek, yabancıların maliyemize karışmalarını gerektirecek biçimde işlemişti. Lozan Antlaşması ile bu borçlar da, ödeme koşulları bağımsızlığımıza dokunmayacak şekilde düzenlendi; Çünkü yeni devlet, bir daha eski hatalara düşmek, çıkmaz yollara sürüklenmek istemiyordu. Türk Devrimi; ekonomik yaşam denince; tarım, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün bayındırlık işlerini birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün olmayan bir bütün sayıyordu. Bu anlayış içinde Türk ekonomisini kalkındırmak üzere büyük atılımlar yapıldı ve millî bir ekonomi dönemi başlatıldı. Bütün bu gelişmelerde devlet ve birey, Atatürkçü devletçilik anlayışına uygun olarak birbirlerine karşı değil, tersine birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görev yaptılar. Ekonomide planlı kalkınmaya önem verilerek 1933 yılında ilk beş

yıllık, 1937 yılında da ikinci beş yıllık plan uygulamaya konuldu. Bu dönemde tarım, millî ekonominin temeli kabul edildi. Bu nedenle tarımda kalkınmaya büyük önem verildi. Tarımsal ürünlerimizin miktarını artırmak, kalitesini yükseltmek, üretim masraflarını azaltmak için gerek teknik gerekse yasal her önlem alındı. Her çiftçi ailesinin geçineceği ve çalışacağı toprağa sahip olması da memleketin üretimini çoğaltacak, artıracak başlıca çarelerden biri olarak görüldü. 1925 yılında aşarın kaldırılması, köylünün ferahlaması bakımından büyük bir aşama oldu. Osmanlı döneminde köylü, tarımsal ürününün yüzde onunu devlete vermekle yükümlü idi ve bu vergi "aşar" adını alıyordu. Ürün alsın almasın, köylü bu vergiyi miktarı değişmeksizin ödemek zorunda idi. Mültezim adı verilen kişiler, her yıl köye gelir, bu ürünü zorla alırlardı; bu vergiye itiraz hakkı yoktu. Cumhuriyet yönetimi bu haksız vergi sistemine son vermek, yerine âdil bir sistemi getirmekle tarım alanında büyük bir atılım yapmış oldu. Cumhuriyet Dönemi'nde millî ticarete büyük önem verildi. Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına, gereksindikleri krediyi kolay ve ucuza vermek suretiyle bu kesim de desteklendi. İç ve dış ticarete üreticinin emeğini değerlendiren büyük atılımlar yapıldı. Sanayi faaliyetlerine de önem verildi. 1927 yılında "Sanayii Teşvik Yasası" çıkarılarak sanayi hareketleri büyük ölçüde özendirildi. Bireysel girişimin olanaklarını aşan alanlarda devlet yatırımları ile büyük tesisler kuruldu. Madenlerin, ormanların, kara, deniz ve hava yollarının işletilmesinde büyük gelişmeler oldu. Bütün bu etkinliklerin yanı sıra bayındırlık işleri de hız kazandı. Atatürk, "Bu geniş memleketi bayındır hâle getirmek gerekir. Bu halk, zengin olmaya mecburdur. Memleket bayındır olmazsa, bu halk zengin olmazsa, size hâlâ yaşamak imkânından söz ederlerse inanmayınız." diyordu. Cumhuriyet hükümetlerinin o zamanki bütçesi ile tutumlu davranışlara son derece dikkat edilerek büyük bayındırlık faaliyetlerine girişildi.

Utkan KOCATÜRK

KAYNAKÇA

Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sistemi), Üçüncü Kitap, Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara 1983.

GİRİTLİ, İsmet, **Kemalist Devrim ve İdeolojisi**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1980.

IRMAK, Sadi, **Atatürk Devrimleri Tarihi**, Yapı ve Kredi Bankası Yayını, 1981.

KARAL, Enver Ziya, **Atatürk ve Devrim**, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları, 1980.

KİLİ, Suna, "Atatürk ve Bilimsel Gerçek", **Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Atatürk Konferansı Tebliğleri (10-11 Kasım 1980)**, Cilt: II, Sayı: 361, İstanbul 1981.

MUMCU, Ahmet, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1983.

ÜLKEN, Yüksel, **Atatürk ve İktisat (İktisadî Düşüncesi ve İktisat Politikası)**, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi II, Yükseköğretim Kurulu Yayını, No.5, 1986.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-devrimleri/?pdf=3836> adresinden erişilmiştir